

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 5.7.2005
COM(2005) 304 redakcija

2005/0129 (CNS)

Priekšlikums

PADOMES LĒMUMS

par Kopienas stratēģiskajām vadlīnijām lauku attīstībai

(Plānošanas periods 2007. – 2013.)

(iesniegusi Komisija)

{SEC(2005) 914}

PASKAIDROJUMA RAKSTS

Lai panāktu lauku attīstības politikas atbilstību Kopienas prioritātēm, 9. pantā Padomes Regulā par atbalstu lauku attīstībai, ko sniedz Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (ELFLA), paredzēts pieņemt Kopienas līmeņa lauku attīstības stratēģiskās vadlīnijas plānošanas periodā no 2007. gada 1. janvāra līdz 2013. gada 31. decembrim. Šīs vadlīnijas sniegtas ierosinātā lēmuma pielikumā.

Kopienas stratēģisko vadlīniju pieņemšanas termiņš ir 2005. gada rudens. Vienotai uzraudzības un novērtēšanas sistēmai jābūt pilnībā izstrādātai līdz 2005. gada beigām.

Kad minētie pasākumi būs veikti, dalībvalstis 2005. gada beigās, 2006. gada sākumā varēs pabeigt valsts stratēģisko plānu izstrādi un pēc vienošanās par galvenajām nostādnēm 2006. gada pirmajā pusē pabeigt detalizētu programmu izstrādi. 2006. gada otrā pusē būs atvēlēta apstiprināšanas procesam.

Priekšlikums

PADOMES LĒMUMS

par Kopienas stratēģiskajām vadlīnijām lauku attīstībai

(Plānošanas periods 2007. – 2013.)

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

ņemot vērā Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu,

ņemot vērā Padomes ...gada Regulu (EK) Nr. .../... par atbalstu lauku attīstībai, ko sniedz Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (ELFLA)¹, un jo īpaši tās 9. panta 2. punkta pirmo teikumu,

ņemot vērā Komisijas priekšlikumu,

ņemot vērā Eiropas Parlamenta atzinumu²,

tā kā:

- (1) Regulas (EK) Nr. .../... 9. panta 1. punktā paredzēts, ka Kopienas līmenī jāpieņem stratēģiskās vadlīnijas lauku attīstībai plānošanas periodā no 2007. gada 1. janvāra līdz 2013. gada 31. decembrim, lai noteiktu prioritātes lauku attīstībā.
- (2) Stratēģiskajās vadlīnijās nosaka jomas, kas ir svarīgas Kopienas prioritāšu īstenošanai, jo īpaši saistībā ar Gēteborgas ilgtspējības mērķiem un atjaunoto Lisabonas izaugsmes un nodarbinātības stratēģiju.
- (3) Pamatojoties uz šīm stratēģiskajām vadlīnijām, katra dalībvalsts sagatavo valsts lauku attīstības stratēģiju, kas veido pamatprincipu kopumu lauku attīstības programmu izstrādāšanai.
- (4) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja ir sniegusi savu atzinumu³.
- (5) Reģionu Komiteja ir sniegusi savu atzinumu⁴,

¹ OV L ..., ..., ... lpp.

² OV L ..., ..., ... lpp.

³ OV L ..., ..., ... lpp.

⁴ OV L ..., ..., ... lpp.

IR PIENĒMUSI ŠO LĒMUMU.

Vienīgais pants

Šā lēmuma pielikumā izklāstītās Kopienas stratēģiskās vadlīnijas lauku attīstībai plānošanas periodā no 2007. gada līdz 2013. gadam ir pieņemtas.

...

*Padomes vārdā —
priekšsēdētājs*

PIELIKUMS

Kopienas stratēģiskās vadlīnijas lauku attīstībai plānošanas periodā no 2007. līdz 2013. gadam

1. IEVADS

Jaunajā lauku attīstības regulā noteikts lauku attīstības fonda sniegtās palīdzības mērķis un jomas. Kopienas stratēģiskajās vadlīnijās saskaņā ar minēto regulu noteiktas jomas, kas ir svarīgas Kopienas prioritāšu īstenošanai, jo īpaši saistībā ar Gēteborgas ilgtspējības mērķiem un aktualizēto Lisabonas izaugsmes un nodarbinātības stratēģiju.

Kopienas stratēģiskās vadlīnijas lauku attīstībai palīdzēs:

- apzināt jomas, kurās iespējams panākt vislielāko pievienoto vērtību ES līmenī, izmantojot ES atbalstu lauku attīstībai, kā arī vienoties par šīm jomām;
- izveidot saikni ar galvenajām ES prioritātēm (Lisabona, Gēteborga) un pārņemt tās lauku attīstības politikā;
- nodrošināt saskanību ar citām ES politikām, jo īpaši kohēzijas un vides jomā;
- īstenot jauno tirgus orientēto kopējo lauksaimniecības politiku un no tās izrietošo nepieciešamo pārstrukturēšanu jaunajās un vecajās dalībvalstīs.

2. LAUKU ATTĪSTĪBA UN KOPIENAS VISPĀRĒJIE MĒRĶI

2.1. KLP un lauku attīstība

Lauksaimniecība joprojām ir lielākais lauku zemes izmantotājs, kā arī noteicošais lauku vides un apkārtējās vides kvalitātes faktors. Līdz ar Eiropas Savienības paplašināšanos ir pieaugusi KLP un lauku attīstības nozīme un svarīgums.

Ja nebūtu divu KLP balstu, proti, tirgus politikas un lauku attīstības, daudzi lauku apvidi Eiropā saskartos ar pieaugošām saimnieciskām, sociālām un vides problēmām. Eiropas lauksaimniecības modelis atspoguļo to daudzfunkcionālo nozīmi, kāda lauksaimniecībai ir ainavu, pārtikas produktu, kā arī kultūras un dabas mantojuma bagātības un daudzveidības saglabāšanā⁵.

Kopējās lauksaimniecības politikas, tirgus politikas un lauku attīstības politikas pamatprincipus noteica Eiropadomes sanāsmē Gēteborgā, 2001. gadā un apstiprināja Lisabonas stratēģijas secinājumos Salonikos, 2003. gada jūnijā — *ievērojamiem ekonomiskiem sasniegumiem jābūt saskaņā ar ilgtspējīgu dabas resursu izmantošanu.*

⁵ Eiropadomes Luksemburgas 1997. gada sanāksmes, Berlīnes 1999. gada sanāksmes un Briseles 2002. gada sanāksmes, kā arī Lauksaimniecības padomes 2005. gada 14. marta sanāksmes prezidentūras secinājumi.

„Ievērojamiem ekonomiskiem sasniegumiem jābūt saskaņā ar ilgtspējīgu dabas resursu un radīto atkritumu daudzumu izmantošanu, tādējādi saglabājot bioloģisko daudzveidību, aizsargājot ekosistēmas un nepieļaujot tālāku pārtuksnesošanos. Lai risinātu šos jautājumus, Eiropadome piekrīt, ka vienam no kopējās lauksaimniecības politikas un tās turpmākās attīstības mērķiem jābūt ilgtspējīgas attīstības sekmēšanai, īpaši uzsverot, cik nozīmīgi ir veselīgi, augstvērtīgi produkti, videi draudzīgas ražošanas metodes, tostarp bioloģiskā ražošana, atjaunojamās izejvielas un bioloģiskās daudzveidības aizsardzība.”

Prezidentūras secinājumi, Eiropadomes sanāksme Gēteborgā, 2001. gadā.

Reformētā kopējā lauksaimniecības politika un lauku attīstība turpmākajos gados var dot nozīmīgu ieguldījumu konkurētspējas un ilgtspējīgas attīstības veicināšanā.

2.2. Ceļā uz ilgtspējīgu lauksaimniecību – KLP 2003. un 2004. gada reformas

KLP 2003. un 2004. gada reformas bija liels solis uz priekšu, lai **veicinātu lauksaimniecības konkurētspēju un ilgtspējīgu attīstību** Eiropas Savienībā, kā arī izveidotu nākotnes reformu pamatu. Secīgas reformas ir stiprinājušas Eiropas lauksaimniecības konkurētspēju, samazinot cenu atbalsta garantijas. Savstarpēji nesaistītu tiešo maksājumu ieviešana rosina lauksaimniekus rīkoties atbilstīgi tirgus signāliem, ko rada patērētāju pieprasījums, nevis vadīties no politikas stimuliem, kas atkarīgi no saražotā daudzuma. Vides, pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un labturības standartu savstarpējas atbilstības nodrošināšana stiprina patērētāju uzticību lauksaimniecībai un tās ekoloģisko ilgtspējību.

2.3. Lauku attīstība 2007. – 2013.

Turpmākajā lauku attīstības politikā galvenā uzmanība pievērsta trim pamatjomām: lauksaimniecības pārtikas ekonomikai, videi, kā arī lauku ekonomikai un lauku iedzīvotājiem plašākā nozīmē. Jaunās lauku attīstības stratēģijas un programmas būs izvērstas galvenokārt trīs prioritāšu jomās: lauksaimniecības, pārtikas un mežsaimniecības konkurētspēja, lauku apsaimniekošana un vide, kā arī dzīves kvalitāte un diversifikācija lauku apvidos.

Konkurētspējas jomā galvenie mērķi virknei pasākumu būs cilvēku kapitāls un fiziskais kapitāls lauksaimniecības, pārtikas un mežsaimniecības nozarē (zināšanu nodošanas un jauninājumu veicināšana), kā arī kvalitatīvu produktu ražošana. Lauku apsaimniekošanas un vides jomā paredzēti pasākumi, lai aizsargātu un bagātinātu dabas resursus, kā arī saglabātu ekoloģiski vērtīgas lauksaimniecības un mežsaimniecības sistēmas un kultūrainavas Eiropas lauku apvidos. Trešā joma palīdzēs attīstīt vietējo infrastruktūru un cilvēku kapitālu lauku apvidos, lai uzlabotu apstākļus izaugsmei un darba vietu radīšanai visās nozarēs, kā arī veicinātu saimnieciskās darbības diversifikāciju.

Ceturrtā joma, kas pamatojas uz Kopienas lauku attīstības iniciatīvas (*Leader*) pieredzi, paredz iespējas ieviest jauninājumus pārvaldībā, izmantojot vietējā sabiedrībā balstītu augšupvērstu pieeju lauku attīstībai.

2.4. Problēmas un to risinājumi

Lauku apvidiem raksturīga liela situāciju daudzveidība, sākot no nomaļiem lauku reģioniem, kas cieš no iedzīvotāju skaita samazināšanās, līdz piepilsētu reģioniem, kuros arvien intensīvāk jūtama blīvi apdzīvoto pilsētu ietekme.

Saskaņā ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) definīciju, kas pamatojas uz iedzīvotāju blīvumu, lauku apvidi⁶ veido 92% no 25 valstu ES teritorijas. Turklāt 19% iedzīvotāju dzīvo reģionos ar dominējošu laukos dzīvojošo īpatsvaru, savukārt 37% – reģionos ar būtisku laukos dzīvojošo īpatsvaru. Minētajos reģionos tiek radīti 45% no bruto pievienotās vērtības 25 valstu ES un tie nodrošina 53% darba vietu, taču parasti šie reģioni atpaliek no pārējiem reģioniem attiecībā uz vairākiem sociāli – ekonomiskiem rādītājiem, ieskaitot strukturālos rādītājus⁷. Lauku apvidos ienākumi uz vienu iedzīvotāju ir aptuveni par trešdaļu mazāki⁸, sieviešu aktivitātes līmenis ir zemāks, pakalpojumu nozares ir mazāk attīstītas, tajos parasti ir mazāk iedzīvotāju ar augstāko izglītību, kā arī mazākam skaitam mājsaimniecību ir piekļuve platjoslas internetam. Nošķirtība un nomaļā atrašanās vieta ir lielākās problēmas dažos lauku reģionos. Minētie trūkumi parasti ir īpaši izteikti reģionos ar dominējošu laukos dzīvojošo īpatsvaru, lai gan kopējā aina ES mērogā var būtiski atšķirties atkarībā no dalībvalsts. Īpaša problēma sievietēm un jauniešiem nomaļos lauku apvidos ir iespēju, kontaktu un mācību infrastruktūras trūkums.

Lauksaimniecība 15 valstu ES veido 2% no IKP, jaunajās dalībvalstīs – 3%, savukārt Rumānijā un Bulgārijā – vairāk nekā 10%. Jaunajās dalībvalstīs lauksaimniecībā ir nodarbināti trīs reizes vairāk cilvēku (12%) nekā vecajās dalībvalstīs (4%). Bulgārijā un Rumānijā nodarbinātības līmenis lauksaimniecībā ir ievērojami lielāks.

Lauksaimniecības un pārtikas nozares kopā veido ievērojamu ES ekonomikas daļu; tās nodrošina 15 miljonus darba vietu (8,3% no kopējā darba vietu skaita) un saražo 4,4% no 25 valstu ES iekšzemes kopprodukta. ES ir lielākais pārtikas un dzērienu ražotājs pasaulē, abu nozaru kopējā produkcijas vērtība ir aptuveni 675 miljardi EUR. Tomēr attiecībā uz uzņēmumu lielumu secināts, ka nozarei raksturīga izteikta polarizācija un sadrumstalotība, kas uzņēmumiem paver gan nozīmīgas iespējas, gan rada draudus⁹. Mežsaimniecībā un ar to saistītās ražošanas nozarēs nodarbināti 3,4 miljardi cilvēku; kopējais apgrozījums veido 350 miljardus EUR, kaut arī pašlaik tiek izmantoti 60% no ikgadējā meža resursu pieauguma¹⁰.

Lauksaimniecībā un mežsaimniecībā izmanto 77% zemes platību 25 valstu ES. Lauksaimniecības ekoloģiskais ieguldījums dabas resursu saglabāšanā un bagātināšanā pēdējos gados nav bijis vienāds. Kas attiecas uz ūdens kvalitāti, kopējais slāpekļa virsnormas daudzums vecajās dalībvalstīs kopš 1990. gada nav būtiski mainījies. Amonjaka emisija, eitrofikācija, augsnes noārdīšanās un bioloģiskās daudzveidības samazināšanās ir problēmas, kas pastāv daudzos apvidos. Tomēr arvien lielāka daļa lauksaimniecības zemju tiek atvēlēta bioloģiskai ražošanai (5,4 miljoni ha 25 valstu ES) un atjaunojamiem resursiem (0,9 miljoni ha 15 valstu ES). Ilgstošas klimata pārmaiņu tendences arvien vairāk ietekmēs lauksaimniecības un mežsaimniecības struktūras. Bioloģiskās daudzveidības aizsardzībā būtisks sasniegums ir Natura 2000 teritoriju tīkla izveidošana — tajā iekļauti aptuveni 12-13% lauksaimniecībā un mežsaimniecībā izmantotās platības. Ekoloģiski vērtīgas

⁶ ESAO definīcija pamatojas uz iedzīvotāju īpatsvaru, kuri dzīvo lauku pašvaldību teritorijā (t.i., pašvaldībās, kurās iedzīvotāju blīvums mazāks par 150 iedzīvotājiem uz km²) noteiktā NUTS III reģionā. Skatīt paplašināto ietekmes novērtējumu SEC(2004) 931. Šī ir vienīgā starptautiski atzītā lauku apvidu definīcija. Tomēr dažos gadījumos tajā nav pilnībā ņemti vērā iedzīvotāji, kas dzīvo blīvāk apdzīvotos lauku apvidos, īpaši piepilsētu zonā.

⁷ Eiropadomes pavasara ziņojuma SEC(2005) 160 statistikas pielikums.

⁸ Aprēķināts, pamatojoties uz IKP, vadoties pēc pirktspējas paritātes.

⁹ Avots: *E-Business Market Watch ICT and e-Business*, Vides ģenerāldirektorāts, 2003. gada jūlijs.

¹⁰ Paziņojums par ES Mežsaimniecības stratēģijas īstenošanu - COM(2005) 84, 2. lpp.

lauksaimniecības sistēmas ir nozīmīgas bioloģiskās daudzveidības un biotopu saglabāšanā, kā arī ainavu aizsardzībā un augsnes kvalitātes nodrošināšanā. Lielākajā daļā dalībvalstu šādas lauksaimniecības sistēmas izmanto, apsaimniekojot no 10% līdz 30% lauksaimniecības zemju¹¹. Dažos apvidos atteikšanās no lauksaimniecības nozīmētu būtiskus draudus videi¹².

Tādēļ lauku apvidiem turpmākajos gados nāksies risināt īpašas problēmas, kas saistītas ar izaugsmi, darba vietām un ilgtspējību. Taču tie piedāvā arī lieliskas iespējas, ņemot vērā jauno nozaru izaugsmes potenciālu šajos apvidos, lauku ērtību piedāvājumu un tūrisma iespējas tajos, to pievilcību kā dzīves un darba vietai, kā arī lomā dabas resursu un vērtīgu ainavu saglabāšanā.

Lauksaimniecības un pārtikas nozarei jāizmanto tās iespējas, ko piedāvā jaunas pieejas, tehnoloģijas un inovācijas, lai apmierinātu pieaugošo tirgus pieprasījumu gan Eiropā, gan visā pasaulē. Tomēr galvenokārt ieguldījumi vienā no svarīgākajiem resursiem, proti, cilvēku kapitālā, ļaus lauku apvidiem un lauksaimniecības pārtikas nozarei bez bažām raudzīties nākotnē.

Atkal iedzīvinot Lisabonas stratēģiju, Eiropadome ir no jauna apstiprinājusi, ka Lisabonas stratēģija jāvērtē plašākā ilgtspējīgas attīstības kontekstā, ka pašreizējās vajadzības nedrīkst apmierināt, nerespektējot nākamo paaudžu iespējas apmierināt to vajadzības¹³. Jaunais plānošanas periods paver vienreizējas iespējas jaunā lauku attīstības fonda atbalstu novirzīt tādām jomām kā izaugsme, darba vietas un ilgtspējība. Šajā sakarā tas pilnībā atbilst Ilgtspējīgas attīstības pamatprincipu deklarācijai¹⁴ un atjaunotajai Lisabonas darbības programmai¹⁵, kurās paredzēta mērķtiecīga resursu izmantošana, lai padarītu Eiropu par pievilcīgu vietu darbam un ieguldījumiem, veicinātu zināšanas un inovācijas izaugsmei, kā arī radītu vairāk jaunu darba vietu un uzlabotu esošās.

Lauku attīstības politikai jāpalīdz lauku apvidiem sasniegt šos mērķus laikposmā no 2007. līdz 2013. gadam. Tam savukārt nepieciešama stratēģiskāka pieeja konkurētspējai, jaunu darba vietu izveidošanai un jauninājumiem lauku apvidos, kā arī uzlabota programmu īstenošanas pārvaldība. Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē arvien lielāka uzmanība jāpievērš progresīviem ieguldījumiem cilvēkos, zinātnībā un kapitālā, jauniem veidiem, kā piedāvāt veiksmīgus vides pakalpojumus, kā arī iespējām, veicinot diversifikāciju, radīt jaunas darba vietas un uzlabot esošās, īpaši sievietēm un jauniešiem. Palīdzot ES lauku apvidiem attīstīties kā potenciāli izdevīgām ieguldījumu, darba un dzīves vietām, lauku attīstības politika var būtiski sekmēt Eiropas teritorijas ilgtspējīgu attīstību.

3. KOPIENAS PRIORITĀTES LAUKU ATTĪSTĪBAI 2007. – 2013.

Saskaņā ar mērķiem, kas izvirzīti Lauku attīstības regulā, šajās vadlīnijās noteiktas Kopienas prioritātes, kuru nolūks ir integrēt politiku galvenās prioritātes, kas

¹¹ Avots: projekts *IRENA*, <http://webpubs.eea.eu.int/content/irena/index.htm>.

¹² Virkne galveno rādītāju karšu veidā ir iekļauta pievienotajā aktualizētajā vides novērtējumā SEC(2005) 914; šajās kartēs attēlota sākotnējā situācija, attiecībā pret kuru iespējams novērtēt progresu.

¹³ Prezidentūras secinājumi, Eiropadomes sanāksme Briselē, 2005. gada 22. un 23. martā, 42. punkts.

¹⁴ Prezidentūras secinājumi, Eiropadomes sanāksme Briselē, 2005. gada 16. un 17. jūnijā, pielikums.

¹⁵ Paziņojums Eiropadomes pavasara sanāksmē „Sadarbība izaugsmes un darba vietu attīstībai – Jauns posms Lisabonas stratēģijā” - COM(2005) 24, 2.2.2005.

izklāstītas Eiropadomes Lisabonas un Gēteborgas sanāksmes secinājumos. Katrai prioritāšu grupai ir paredzēti galvenie pasākumi. Pamatojoties uz šīm stratēģiskajām vadlīnijām, katrai dalībvalstij jā sagatavo valsts lauku attīstības stratēģija, kas veido pamatprincipu kopumu lauku attīstības programmu sagatavošanai.

3.1. Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas paaugstināšana

Vadlīnija

Eiropas lauksaimniecības, mežsaimniecības un lauksaimniecības pārtikas nozarēm ir liels potenciāls, lai ražotu produktus ar augstu kvalitāti un lielu pievienoto vērtību, kas apmierinātu daudzveidīgo un arvien pieaugošo Eiropas patērētāju un pasaules tirgus pieprasījumu.

Resursiem, kuri paredzēti **1. prioritāšu jomai**, jāveicina spēcīgas un dinamiskas Eiropas lauksaimniecības pārtikas nozares attīstība, galveno uzmanību veltot tādām **prioritātēm, kā zināšanu nodošana un jauninājumi pārtikas ķēdē, un tādām prioritārām sfērām, kā ieguldījumi fiziskajā un cilvēku kapitālā.**

Lai īstenotu šīs prioritātes, dalībvalstīm piešķirtais atbalsts jānovirza šādiem pamatpasākumiem.

- **Jauninājumu veicināšana un brīvāka piekļuve pētniecībai un attīstībai.** Eiropas lauksaimniecības, lauksaimniecības pārtikas un mežsaimniecības nozarē jauninājumi ir īpaši nozīmīgi. Tai laikā, kad Eiropas lielie lauksaimniecības pārtikas uzņēmumi nereti ir līderi jaunu tendenču ieviešanā, jaunu produktu un procesu ienākšana arī mazajos pārstrādes uzņēmumos un lauku saimniecībās būtiski veicinātu to darbību. Īpaši jauna veida sadarbība veicinātu piekļuvi pētniecībai un attīstībai, jauninājumus un pasākumus, kas paredzēti 7. pamatprogrammā¹⁶.
- **Lauksaimniecības pārtikas ķēdes integrācijas uzlabošana.** Eiropas pārtikas rūpniecība ir viena no konkurētspējīgākajām un novatoriskākajām pasaulē, tomēr tai nākas saskarties ar pieaugošu globālu konkurenci. Lauku ekonomikā paveras plašas iespējas, izveidot un laist pārdošanā jaunus produktus, ar dažādu kvalitātes programmu palīdzību piesaistīt lielāku vērtību lauku apvidiem, kā arī nostiprinātu Eiropas produktu vietu ārpus ES teritorijas. Konsultatīvo dienestu pakalpojumu izmantošana un to sniegtais atbalsts Kopienas standartu ieviešanā sekmēs šo integrācijas procesu. Tirgus orientēta lauksaimniecības nozare palīdzēs tālāk nostiprināt Eiropas lauksaimniecības pārtikas nozari — vienu no lielākajiem darba devējiem un ekonomiskās izaugsmes avotiem.
- **Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju ieviešanas un izplatīšanas sekmēšana.** Ir atzīts, ka lauksaimniecības pārtikas nozare kopumā atpaliek informācijas un komunikācijas tehnoloģiju ieviešanā. Galvenokārt tas attiecas uz mazākiem uzņēmumiem. E-komercijas izmantošana vēl joprojām ir maz izplatīta šajā nozarē, izņemot lielos, daudznacionālos uzņēmumus un to lielākos piegādātājus¹⁷. Lauku attīstības fondiem turpmāk jāpapildina tādas Komisijas

¹⁶

Šajā kontekstā jāņem vērā arī Lauksaimniecības zinātniskās pētniecības pastāvīgās komitejas darbs.

¹⁷

Avots: *E-Business Market Watch ICT and e-Business*, Vides ģenerāldirektorāts, 2003. gada jūlijs.

iniciatīvas, kā i2010 vairākās jomās, piemēram, e-komercija (īpaši attiecībā uz maziem un vidējiem uzņēmumiem), e-prasmes un e-mācības¹⁸.

- **Dinamiskas uzņēmējdarbības veicināšana.** Neseno reformu rezultātā ir izveidota tirgus orientēta vide Eiropas lauksaimniecībai. Tā paver jaunas iespējas lauksaimniecības uzņēmējiem. Taču šā ekonomiskā potenciāla realizēšana būs atkarīga no **stratēģisko un organizatorisko prasmju** pilnveides.
- **Jaunu mežsaimniecības un lauksaimniecības produktu noieta tirgu apgūšana.** Jauni noieta tirgi var piedāvāt lielāku pievienoto vērtību. Atbalsts ieguldījumiem un mācībām **nepārtikas produktu ražošanas** jomā atbilstīgi lauku attīstības programmai var papildināt pasākumus, ko veic pirmā pīlāra ietvaros, radot novatoriskus jaunus produktu noieta tirgus vai palīdzot rast jauna veida **atjaunojamās enerģijas** izejvielas, biodegvielas un kāpināt pārstrādes jaudas.
- **Lauksaimniecības un mežsaimniecības ekoloģisko īpašību uzlabošana.** Ilgtermiņa noturīga attīstība būs atkarīga no spējas ražot produktus, kurus vēlas pirkt patērētājs, vienlaicīgi nodrošinot atbilstību augstiem vides standartiem. Ieguldot līdzekļus ekoloģisko īpašību uzlabošanā, iespējams panākt augstāku ražošanas efektivitāti, radot situāciju, kurā ieguvējas ir visas iesaistītās puses.
- **Lauksaimniecības nozares pārstrukturēšana.** Lauku attīstība ir galvenais pārstrukturēšanas instruments, jo īpaši jaunajās dalībvalstīs. Paplašināšana ir izmainījusi lauksaimniecības ainu. Veiksmīga lauksaimniecības pielāgošana var būt viens no galvenajiem nosacījumiem, lai uzlabotu lauksaimniecības nozares konkurētspēju un vides ilgtspējību, kā arī veicinātu jaunu darba vietu izveidošanu saistītajās tautsaimniecības nozarēs un to izaugsmi. Visām dalībvalstīm jāveicina prasme savlaicīgi paredzēt ar pārstrukturēšanu saistītās pārmaiņas lauksaimniecības nozarē, kā arī jāveido aktīva pozitīva attieksme pret lauksaimnieku apmācību un pārkvalifikāciju, īpaši attiecībā uz plaši izmantojamām prasmēm.

Lai sekmētu jaunu paaudžu ienākšanu lauksaimniecībā, jāizvērtē, kā pareizāk apvienot pasākumus, kas paredzēti 1. prioritāšu jomas ietvaros, lai tie atbilstu **jauno lauksaimnieku** vajadzībām.

3.2. **Apkārtējās vides un lauku vides uzlabošana**

Vadlīnija

Lai aizsargātu un bagātinātu ES dabas resursus un ainavas lauku apvidos, resursiem, kuri paredzēti **2. prioritāšu jomai**, jāveicina **trīs ES līmeņa prioritārās sfēras: bioloģiskā daudzveidība un ekoloģiski vērtīgu lauksaimniecības un mežsaimniecības sistēmu saglabāšana, ūdens, kā arī klimata pārmaiņas.** Pasākumi, kas paredzēti 2. jomas ietvaros, jāizmanto, lai īstenotu šos ekoloģiskos mērķus un sekmētu Natura 2000 lauksaimniecības un mežsaimniecības tīkla izveidošanu, veicinātu Gēteborgas saistību izpildi, proti, apturētu bioloģiskās daudzveidības samazināšanos līdz 2010. gadam, palīdzētu sasniegt Ūdens pamatdirektīvas mērķus un Kioto protokola mērķus attiecībā uz klimata pārmaiņu mazināšanu.

¹⁸ COM(2005) 229: „i2010 - Eiropas informācijas sabiedrība izaugsmei un nodarbinātībai”.

Lai īstenotu šīs prioritātes, dalībvalstīm piešķirtais atbalsts jānovirza šādiem pamatpasākumiem.

- **Vides pakalpojumu un dzīvnieku labturībai atbilstošas lauksaimniecības prakses veicināšana.** Eiropas iedzīvotāji uzskata, ka lauksaimniekiem jāievēro obligātie standarti. Tomēr daudzi arī piekrīt, ka lauksaimniekiem jāsaņem kompensācijas, ja tie uzņemas saistības, kas pārsniedz obligātās prasības, piemēram, piedāvājot pakalpojumus, kurus parasti tirgū nepiedāvā, sevišķi tad, ja tie saistīti ar īpašiem resursiem, piemēram, ūdeni un augsni.
- **Lauksaimniecības izveidotās ainavas saglabāšana.** Lielākā daļa vērtīgās lauku ainavas Eiropā ir radusies lauksaimniecības darbības rezultātā. Atbilstīgas lauksaimniecības sistēmas palīdz saglabāt ainavas un biotopus, kuru daudzveidība sniedz no mitrzemēm līdz sausieņu pļavām un kalnu ganībām. Daudzos apvidos šī ir būtiska kultūras un dabas mantojuma daļa un galvenais faktors, kas nosaka lauku apvidu kā darba un dzīves vietas pievilcību.
- **Klimata pārmaiņu apturēšana.** Lauksaimniecība un mežsaimniecība ir galvenās nozares, kurās tiek radīti jauni atjaunojamās enerģijas veidi un izejvielas bioenerģijas ražošanas iekārtām. Attīstot šos enerģijas avotus, jāņem vērā mežu ietekme siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšanā un oglekļa piesaistīšanā, kā arī augsnes sastāvā esošās organiskās vielas.
- **Bioloģiskās lauksaimniecības ieguldījuma konsolidācija.** Bioloģiskā saimniekošana veido vienotu pieeju ilgtspējīgai lauksaimniecībai. Šajā sakarā arī turpmāk būtu jāpalielina tās ieguldījums vides un dzīvnieku labturības mērķu sasniegšanā.
- **Veiksmīgu vides un ekonomikas iniciatīvu atbalstīšana.** Vides pakalpojumu sniegšana, īpaši veicot agrovides pasākumus, var palīdzēt saglabāt lauku apvidu un tiem raksturīgo pārtikas produktu identitāti. Tie var būt pamats izaugsmei un jaunu darba vietu radīšanai, piedāvājot tūrisma iespējas un lauku ērtības, īpaši tad, ja tie saistīti ar tūrisma, amatniecības, apmācības vai nepārtikas ražošanas nozaru diversifikāciju.
- **Teritoriālā līdzsvara veicināšana.** Lauku attīstības programmas var būtiski sekmēt lauku apvidu pievilcību. Tās arī var nodrošināt to, ka konkurētspējīgas, uz zinātnes atziņām balstītas ekonomikas apstākļos tiek saglabāts noturīgs līdzsvars starp pilsētu un lauku apvidiem. Kopā ar citām programmu jomām, lauku apsaimniekošanas pasākumi var pozitīvi ietekmēt ekonomiskās aktivitātes un teritoriālās kohēzijas vienmērīgu sadalījumu.

3.3. Dzīves kvalitātes uzlabošana un diversifikācijas veicināšana lauku apvidos

Vadlīnija

Resursiem, kas **3. prioritāšu jomas** ietvaros paredzēti lauku ekonomikas diversifikācijai un dzīves kvalitātes uzlabošanai lauku apvidos, jāveicina **galvenā prioritāte — jaunu darba iespēju radīšana**. Pasākumi, kas paredzēti 3. prioritāšu jomas ietvaros, jāīsteno galvenokārt tādēļ, lai sekmētu resursu palielināšanu, prasmju apguvi un vietējo attīstības stratēģiju izstrādāšanu, kā arī nodrošinātu to, ka lauku apvidi piesaista arī nākamās paaudzes. Sekmējot apmācību, informētību un uzņēmējdarbību, jāņem vērā īpašās sievietes un jauniešu vajadzības.

Lai īstenotu šīs prioritātes, dalībvalstīm piešķirtais atbalsts jānovirza šādiem pamatpasākumiem.

- **Ekonomiskās aktivitātes un nodarbinātības līmeņa paaugstināšana lauku ekonomikā plašākā nozīmē.** Diversifikācija ir nepieciešama izaugsmei, nodarbinātībai un ilgtspējīgai attīstībai lauku apvidos, tā sekmē labāku teritoriālo līdzsvaru gan ekonomiskā, gan sociālā nozīmē. Tūrisms, amatniecība un lauku ērtību piedāvājums ir tās nozares, kurās daudziem apvidiem ir izaugsmes iespējas un kuras paver iespējas gan lauku saimniecību diversifikācijai, gan mikrouzņēmumu dibināšanai lauku ekonomikā tās plašākajā nozīmē.
- **Sieviešu aktīva piesaistīšana darba tirgum.** Vietējās iniciatīvas ar mērķi izveidot bērnu aprūpes iestādes lauku apvidos var veicināt nodarbinātību un lielākas iespējas sievietēm iesaistīties darba tirgū. Tās var būt saistītas ar bērnu aprūpes infrastruktūras izveidi, iespējams, līdztekus iniciatīvām, kas veicina mazo uzņēmumu dibināšanu, kuru darbība saistīta ar laukiem raksturīgām sfērām.
- **Mikrouzņēmumu dibināšanas** un amatniecības veicināšana var būt balstīta gan uz tradicionālajām prasmēm, gan arī jaunām kompetencēm, jo īpaši, ja tā saistīta ar aprīkojuma iegādi, teorētisko un praktisko apmācību, uzņēmējdarbības veicināšanu un saimnieciskās darbības struktūras izveidi.
- **Veicinot tradicionālo lauku prasmju apguvi jauniešu vidū,** iespējams savlaicīgi apmierināt pieprasījumu tūrisma, vides pakalpojumu un kvalitatīvu produktu ražošanas jomās.
- **Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju ieviešanas un izplatīšanas veicināšana.** Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju ieviešana un izplatīšana lauku apvidos ir būtiska tieši diversifikācijas dēļ, vienlaikus tā sekmē vietējo attīstību, vietējo pakalpojumu piedāvājumu un e-integrāciju (iekļautību)¹⁹. Mēroga priekšrocības iespējams panākt ar **ciematu iniciatīvām informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomā**, kurās apvienota IT aprīkojuma iegāde, vienota informācijas tīkla izveide un e-prasmju apmācība, izmantojot pašvaldības struktūras. Šādas iniciatīvas var lieliski sekmēt informācijas tehnoloģiju ieviešanu vietējās lauku saimniecībās un lauku uzņēmumos, kā arī e-uzņēmējdarbības un e-komercijas izplatīšanos. Ir pilnībā jāizmanto tās iespējas, ko piedāvā internets un platjoslas sakari, piesaistot arī struktūrfondu reģionālo programmu atbalstu, lai novērstu atrašanās vietas trūkumus²⁰.
- **Atjaunojamās enerģijas avotu apzināšanas un novatoriskas izmantošanas veicināšana** var sekmēt jaunu lauksaimniecības un mežsaimniecības produktu noieta tirgu apgūšanu, vietējo pakalpojumu attīstību un lauku ekonomikas diversifikāciju.
- **Tūrisma attīstības veicināšana.** Tūrisms ir nozare ar lielākajām izaugsmes iespējām daudzos lauku apvidos. Arvien vairāk izmantojot **informāciju un komunikāciju tehnoloģijas tūrisma nozarē**, piemēram, vietu rezervēšanai, reklāmai, pārdošanai, pakalpojumu izveidei un atpūtai, iespējams sekmēt tūristu

¹⁹ COM(2005) 229: „i2010 – Eiropas informācijas sabiedrība izaugsmei un nodarbinātībai”.

²⁰ COM(2005) 24: „Sadarbība izaugsmei un darbavietu attīstībai - Jauns posms Lisabonas stratēģijā”, 29. lpp.

skaita un uzturēšanās ilguma pieaugumu, īpaši, ja tādējādi tiek nodrošinātas norādes uz mazākām lauku saimniecībām un veicināts lauku tūrisms.

- **Vietējās infrastruktūras uzlabošana, īpaši jaunajās dalībvalstīs.** Turpmākajos gados paredzēti būtiski ieguldījumi telekomunikāciju, transporta, enerģijas un ūdens infrastruktūrā. Struktūrfondi sniegs ievērojamu atbalstu projektiem, sākot no Eiropas mēroga tīklu izveides līdz savienojumiem ar uzņēmumiem un zinātnes parkiem. Lai panāktu daudzkrāšņošanas efektu gan darba vietu, gan izaugsmes jomās, neliela mēroga vietējā infrastruktūra ar lauku attīstības programmu palīdzību var būtiski palīdzēt saskaņot šos galvenos ieguldījumus ar vietējām stratēģijām, lai sekmētu diversifikāciju un lauksaimniecības un lauksaimniecības pārtikas nozaru potenciālu.

3.4. Vietējo nodarbinātības un diversifikācijas iespēju palielināšana

Vadlīnija

Resursiem, kas paredzēti **4. prioritāšu jomas (Leader)** ietvaros, jāsekmē 1. un 2. jomas, bet jo īpaši 3. jomas prioritāšu sasniegšana, ka arī būtiski jāveicina **labāka pārvaldība** un lauku apvidu **endogēnā attīstības potenciāla** mobilizācija.

Atbalsts, ko sniedz atbilstīgi Kopienas lauku attīstības iniciatīvas (*Leader*) jomai, paver iespēju apvienot visus trīs mērķus – konkurētspēju, vidi un dzīves kvalitāti un diversifikāciju, vietējās attīstības stratēģijas ietvaros, kas balstīta uz vietējām vajadzībām un potenciālu. Integrētā pieeja, iesaistot lauksaimniekus, mežsaimniekus un citus lauku ekonomikas dalībniekus, var aizsargāt un bagātināt vietējo dabas un kultūras mantojumu, paaugstināt vides apziņu, kā arī veicināt īpašu produktu ražošanu, tūrisma, atjaunojamus resursus un enerģiju.

Lai īstenotu šīs prioritātes, dalībvalstīm piešķirtais atbalsts jānovirza šādiem pamatpasākumiem.

- **Vietējās partnerības iespēju attīstīšana**, rosināšana un prasmju apguves veicināšana var palīdzēt mobilizēt vietējo potenciālu.
- **Privātā un valsts sektora partnerības veicināšana.** *Leader* arī turpmāk dos nozīmīgu ieguldījumu, veicinot novatoriskas pieejas lauku attīstībai un privātā un valsts sektora saskarsmi.
- **Sadarbības un jauninājumu veicināšana.** Vietējām iniciatīvām, piemēram, *Leader*, un diversifikācijas atbalstam var būt izšķirošā nozīme, piesaistot cilvēkus jaunām idejām un pieejām, veicinot jauninājumus un uzņēmējdarbību, kā arī sekmējot iekļautību un vietējo pakalpojumu piedāvājumu. Tiesīsaistes diskusiju forumi var palīdzēt izplatīt zināšanas, apmainīties ar informāciju par labu praksi un jaunumiem lauku produktu un pakalpojumu jomā.
- **Vietējās pārvaldības uzlabošana.** *Leader* var palīdzēt sekmēt novatorisku pieeju, kas saistītu lauksaimniecību, mežsaimniecību un vietējo ekonomiku, tādējādi palīdzot dažādot ekonomisko pamatu un stiprināt lauku apvidu sociāli – ekonomisko struktūru.

3.5. Prioritāšu pārņemšana programmās

Resursi, kas paredzēti Kopienas lauku attīstības prioritātēm (katras prioritāšu jomas obligātā finansējuma minimuma ietvaros), būs atkarīgi no katras programmas sfēras

stiprajām un vājajām pusēm, kā arī no katras atsevišķās situācijas. Katra Kopienas prioritāte un to devums Lisabonas un Gēteborgas mērķu sasniegšanā jāpārņem valsts stratēģiskajos plānos un lauku attīstības programmās atbilstīgi situācijai katrā dalībvalstī. Daudzos gadījumos būs jāizvirza valstiskas vai reģionālas prioritātes, lai risinātu īpašas problēmas, kas saistītas ar lauksaimniecības pārtikas nozari vai vides, klimata un ģeogrāfiskās situācijas ietekmi uz lauksaimniecību un mežsaimniecību. Lauku apvidiem varētu būt svarīgi risināt daudzus citus īpašus jautājumus, piemēram, pieaugoša pilsētu ietekme, bezdarbs, nošķirtība vai mazs iedzīvotāju blīvums.

Vadlīnija

Izstrādājot valsts stratēģijas, dalībvalstīm jānodrošina iespējami liela sinerģija atsevišķajās prioritāšu jomās un starp tām, kā arī jāizvairās no iespējamām pretrunām. Dalībvalstīm vajadzētu arī pārdomāt, kā ņemt vērā arī citas ES līmeņa stratēģijas, piemēram, Bioloģiskās lauksaimniecības rīcības plānu²¹, jaunāko Komisijas paziņojumu par atjaunojamo enerģiju²², neseno Komisijas paziņojumu par klimata pārmaiņām²³ un nepieciešamību turpmāk novērst līdzīgu ietekmi lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, Komisijas paziņojumu par ES Meža stratēģiju²⁴ (kas var palīdzēt sasniegt gan izaugsmes un nodarbinātības, gan ilgtspējības mērķus), kā arī nākamās tematiskās vides stratēģijas²⁵.

ES un dalībvalstu līmenī ir pieejami vairāki pasākumi, lai uzlabotu pārvaldību un politiku īstenošanu. Tehnisko palīdzību var izmantot, lai izveidotu Eiropas un valsts līmeņa tīklus lauku attīstībai, kā atbalsta platformu, lai ieinteresētās personas apmainītos ar informāciju par labu praksi un pieredzi visos politikas izstrādāšanas, pārvaldības un īstenošanas aspektos. Jāņem vērā nepieciešamā informācija un publiskums, lai nodrošinātu visu dalībnieku iesaistīšanu valsts stratēģiju sagatavošanā un vēlākajos to īstenošanas posmos.

3.6. Kopienas instrumentu savstarpējā komplementaritāte

Vadlīnija

Jāveicina strukturālās, nodarbinātības un lauku attīstības politikas sinerģija. Šajā sakarā dalībvalstīm jānodrošina ERAF, Kohēzijas fonda, ESF, EZF un ELFLA finansēto pasākumu komplementaritāte un saskanība noteiktā teritorijā un noteiktā darbības jomā. Valsts stratēģiskajā pamatprincipu kopumā/ valsts stratēģiskajā plānā jānosaka galvenie principi, kas attiecas uz dažādu fondu atbalstīto pasākumu robežlīnijām un koordinēšanas mehānismiem.

Ieguldījumiem infrastruktūrā pamatprincipi varētu būt intervences apjoms. Piemēram, ieguldījumiem transporta un citās infrastruktūrās dalībvalstu, reģionālā vai apakšreģionālā mērogā jāizmanto kohēzijas politikas instrumenti, savukārt vietējā

²¹ COM(2004) 415.

²² COM(2004) 366: „Atjaunojamās enerģijas apmērs ES”.

²³ COM(2004) 35: „Uzvarot cīņā pret klimata pārmaiņām”.

²⁴ COM(1998) 649: „Meža stratēģija Eiropas Savienībai”; COM(2005) 84: „Paziņojums par ES Meža stratēģijas īstenošanu”.

²⁵ Augsnes aizsardzība, jūras vides aizsardzība un saglabāšana, ilgtspējīga pesticīdu izmantošana, gaisa piesārņojums, pilsētvide, ilgtspējīga resursu izmantošana, atkritumu pārstrāde. Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 22. jūlija Lēmums Nr. 1600/2002/EK, ar ko nosaka Sesto Kopienas vides rīcības programmu.

mērogā labāk izmantot 3. prioritāšu jomā paredzētos pamatpakalpojumu pasākumus, tādējādi nodrošinot saikni starp vietējo un reģionālo līmeni.

Kas attiecas uz cilvēku kapitāla attīstību, atbalsts lauku attīstības ietvaros ir paredzēts lauksaimniekiem un citiem ekonomikas dalībniekiem, kas iesaistīti lauku ekonomikas diversifikācijā. Lauku apvidu iedzīvotāji varētu saņemt atbalstu kā daļu no integrētās, augšupvērstās pieejas. Darbības šajās jomās jāveic pilnīgā saskaņā ar Eiropas Nodarbinātības stratēģijas mērķiem, kas izklāstīti Izaugsmes un darba vietu integrētajās vadlīnijās, un saskaņā ar pasākumiem, ko veic atbilstīgi valsts reformu programmām Lisabonas procesa ietvaros. Darba programmā „Izglītība un apmācība 2010” cenšas sasniegt tos Lisabonas stratēģijas mērķus, kas saistīti ar izglītību un apmācību. Mūžizglītība ir šīs programmas uzmanības lokā, tā attiecas uz visiem izglītības un apmācības līmeņiem un veidiem, tostarp lauksaimniecības, mežsaimniecības un lauksaimniecības pārtikas nozari.

4. ZIŅOJUMU SNIEGŠANAS SISTĒMA

Jaunajā lauku attīstības regulā paredzēta Kopienas un valsts līmeņa stratēģiju mērķtiecīga uzraudzība. Progresā ziņojumu pamatā būs vienota uzraudzības un izvērtēšanas sistēma, ko izveidos sadarbībā ar dalībvalstīm.

Sistēma nodrošinās ierobežotu skaitu vienotu rādītāju un vienotas metodes. To papildinās katrai programmai raksturīgie rādītāji, kas nepieciešami, lai atspoguļotu katras programmas sfēras specifiku.

Vienoto rādītāju kopums ļaus summēt rezultātus un efektivitāti ES mērogā un palīdzēs novērtēt panākumus Kopienas prioritāšu sasniegšanā. Sākumposma rādītāji, kas noteikti plānošanas perioda sākumā, ļaus novērtēt sākotnējo situāciju un veidot pamatu programmas stratēģijas tālākai attīstībai.

Tiks veikta pastāvīga novērtēšana, kas aptvers programmas līmeņa iepriekšējo novērtējumu, vidusposma novērtējumu un pēcnovērtējumu, ka arī citas novērtēšanas darbības, ko uzskatīs par lietderīgām, lai uzlabotu programmas pārvaldību un efektu. Līdztekus tam tiks veikti Kopienas līmeņa tematiskie pētījumi un sintēzes novērtēšana, kā arī dažādi pasākumi, lai pilnveidotu Eiropas lauku attīstības tīklu kā atbalsta platformu informācijas apmaiņai un resursu palielināšanai saistībā ar novērtējuma pasākumiem dalībvalstīs. Daloties informācijā par labu praksi un novērtējuma rezultātiem, iespējams būtiski veicināt lauku attīstības efektivitāti. Šajā sakarā Eiropas tīklam jābūt galvenajam kontaktu veicinātājam.